The Cemetery at Dainavos St. 3, 5, Vilnius

During 2017–2018, a field survey (5700 m^2), evaluation, and excavation (1560 m^2) were conducted on the plots at Dainavos St. 3, 5, Vilnius (Fig. 1). Worthless 20th–21st-century fill or mixed layers were recorded to a depth of 1–1.7 m from the ground's surface, natural soil being reached under them. Grave pits were discovered during the excavation in the SW part of the plot at Dainavos St. 5. Graves were found in the E, W, and S parts of the plot. Based on the arrangement of the graves in the investigated plot, it is possible to determine the cemetery's N boundary, but its E and S boundaries may continue beyond the plot. In all, 65 graves were excavated on the plot (Figs. 2–4). They contained a total of 111 individuals, the majority having been buried in coffins. Some of the graves had been disturbed during the laying of various underground utility lines and other earthwork. Soldiers and officers of the Imperial Russian Army were buried in the plot at Dainavos St. 5. No fatal injuries were identified during the anthropological analysis. The cause of death could have been a contagious disease epidemic, which is thought to have been cholera.

Manvydas Vitkūnas

Paūdronių senkapis

2017 m. buvo tęsiami Paūdronių senkapio (UK 36748), esančio Šalčininkų r., Turgelių sen., Paūdronių kaimo R pakraštyje, 500 m į PV nuo Lietuvos Respublikos valstybės sienos su Baltarusijos Respublika, archeologiniai tyrinėjimai, pradėti 2012 m. Ištirta viena 30,9 m^2 ploto perkasa 9 (1 pav.), rasti 5 kapai (43–47).

2012 m. atliktų detaliųjų tyrinėjimų metu senkapyje buvo ištirtos 3 perkasos (1–3), iš viso 230 m^2, rasti 36 XIV–XV a. griautiniai kapai. Taip pat žvalgytas 3200 m^2 plotas į V–ŠV nuo senkapio (*ATL 2012 metais*, 2013, p. 212–219). 2013 m. KPD užsakymu buvo tikslinamos į

1 pav. Perkasos 9 vieta iš oro (ŠR). M. Jovaišos nuotr.

Fig. 1. The site of trench 9, as seen from above (the NE).

2 pav. Perkasos 8 tyrimai iš R. M. Vitkūno nuotr.
Fig. 2. The excavation of trench 8, as seen from the E.

privačią žemės valdą patenkančios senkapio dalies ŠV ir V ribos. Žvalgomųjų tyrimų metu tirtos 4 perkasos (4–7), iš viso 40 m^2. Perkasoje 4 rasti du griautiniai kapai (*ATL 2013 metais*, 2014, p. 189–191). 2016 m. senkapio tyrimai buvo tęsiami. Ištirta viena perkasa 8 – 60,9 m^2 plotas, rasti 4 griautiniai kapai. Paaiškėjo, kad visoje perkasos R dalyje būta didelių perkasimų, čia buvę kapai visiškai sunaikinti. Kapai kompaktiškai aptikti tik perkasos V dalyje (*ATL 2016 metais*, 2017, p. 150–155).

2017 m. tyrinėjimuose dalyvavo istorikas medievistas Ričardas Dediala, VšĮ „Istorijų centras" vadovė Marija Čepaitytė, savanoriai talkininkai iš Lietuvos bei iš Rusijos Federacijos. Dalį ekspedicijos sudarė Maskvos Jurgio Baltrušaičio vidurinės mokyklos moksleiviai, dalyvavę VšĮ „Istorijų centras" tarptautiniame edukaciniame projekte „Ekspedicija į viduramžius". Aptiktų žmonių palaikų antropologinę analizę atliko dr. J. Kozakaitė. Jai taip pat perduoti tyrimų metu paimti grunto mėginiai parazitologiniams tyrimams. Osteologinė medžiaga saugoma VU MF saugykloje.

Perkasa 9 (2 pav.) ŠR–PV kryptimi (40–220°) buvo 20 m ilgio, ŠV–PR kryptimi – 3 m pločio. Perkasos pirminis dydis buvo 30 m^2. Aptikus kapus 44 ir 45, perkasa platinta. Galutinis bendras perkasos dydis – 30,34 m^2. Beveik visoje perkasos teritorijoje vyravo lengvas smėlingas gruntas su žvyro priemaišomis. Perkasa iš pradžių tirta iki numanomo kapų horizonto – 40–50 cm gylio, kurį pasiekus, perkasos dugnas buvo išlygintas, patikrintas metalų ieškikliu. Pagal metalinių įkapių aptikimo taškus pavyko lokalizuoti kapų vietas. Visame perkasos plote iki 30–40 cm gylio rasta pavienių žmonių kaulų. Bent 10 vietų perkasos plote išryškėjo ankstyvesni iki 1,5 m skersmens, iki 50–70 cm gylio perkasimai (smėlio ėmimo duobės). Skirtingose perkasos vietose aptiktos 4 kaulų sankaupos. Jokių radinių šalia kaulų nerasta. Akivaizdu, kad šie kaulai yra ne pirminėje vietoje, ne ana-

tominėje padėtyje, kapams nebūdingame gylyje, todėl negalima jų fiksuoti kaip kapų. Manytume, kad čia anksčiau užkasti kaulai, surinkti iš kapų, suardytų kasant nelegaliame karjere smėlį, arba iš kapų, kuriuos nusiaubė nelegalūs kasinėtojai. Vietos gyventojai ne kartą rinko ir užkasė žemės paviršiuje gulinčius žmonių kaulus. Taip pat yra žinoma, kad daugmaž prieš dešimtmetį (dar iki šios ataskaitos autoriui atrandant senkapį 2012 m.) bent vieną kapą suardė kaime vasarojęs vaikai, kurie žaidė su kaulais, darė iš jų „dėliones“, buvo „labai gražiai, nuo galvos iki kojų

3 pav. Perkasos 9 vaizdas iš oro. M. Jovaišos nuotr.

Fig. 3. Trench 9, as seen from above.

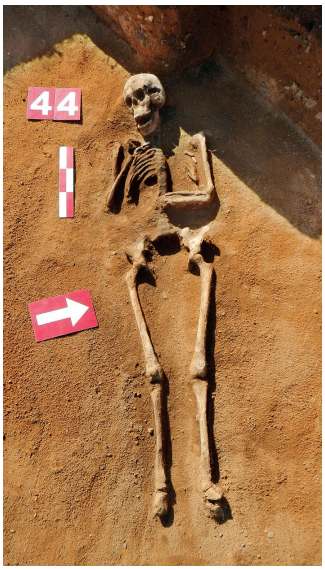
4 pav. Kapas 43. M. Vitkūno nuotr.

Fig. 4. Burial 43.

sudėlioję visą žmogų – buvo beveik visi kaulai“. Šiuos žaislais paverstus palaikus suaugusieji, subarę vaikus dėl nederamo elgesio, surinko ir užkasė (Paūdronių kaimo gyventojos Jadvygos Buinovskos informacija).

Kaulai iš *sankaupų 1, 2* ir *3*, taip pat visi surinkti pavieniai žmonių kaulai buvo perduoti antropologinei analizei. Jos duomenimis, minimalus individų skaičius iš suardytų kapų, remiantis dešiniojo žastikaulio išlikimu, yra 5. Lytį ir amžių pavyko identifikuoti 4 individų: du 30–39 m. vyrai, 20–29 m. moteris ir 0–5 m. vaikas.

Tyrimų metu nuo 40 iki 53 cm gylyje aptikti 5 kapai (43–47) (3 pav.). *Kapo 43* (4 pav.) duobės kontūras iš aplinkinės žemės beveik visiškai neišsiskyrė. Duobė buvo apie 1,7 m ilgio, daugmaž 60 cm (?) pločio. Karsto pėdsakų nepastebėta. Kape palaidota vyresnė nei 30 m. amžiaus moteris. Mirusioji orientuota galva į V 275° kryptimi. Griaučiai 1,46 m ilgio. Mirusioji buvo paguldyta ant nugaros. Rankos sulenktos buku

5 pav. Kapas 44. M. Vitkūno nuotr.

Fig. 5. Burial 44.

6 pav. Įkapės iš kapo 43 (kairėje) ir kapo 44. M. Vitkūno nuotr.

Fig. 6. Grave goods from burial 43 (left) and burial 44.

0 3 cm

7 pav. Kapai 45, 46 ir 47. M. Vitkūno nuotr.

Fig. 7. Burials 45, 46, and 47.

kampu, kairė ranka padėta ant dešinės, plaštakos – dubens srityje. Kojos ištiestos, dešinės kojos pėda pasukta į vidų. Vienintelė kape aptikta įkapė – klaustuko formos auskaras (6 pav.), rastas kaklo srityje, dešinėje pusėje.

Kapo 44 (5 pav.) duobės kontūras iš aplinkinės žemės išsiskyrė labai nežymiai. Duobė buvo apie 1,65 m ilgio, apie 50 cm pločio. Karsto pėdsakų nepastebėta. Kape palaidotas vyresnis nei 30 m. amžiaus individas (galbūt moteris). Mirusysis orientuotas galva į V 270° kryptimi. Griaučiai 1,55 m ilgio. Mirusysis buvo paguldytas ant nugaros. Kairė ranka sulenkta buku kampu, padėta ant juosmens (plaštakos kaulai neišlikę). Dešinė ranka sulenkta smailu kampu, plaštaka padėta dešiniojo raktikaulio srityje. Kojos ištiestos. Vienintelė įkapė – mirusiojo dubens srityje rasta ylos dalis (6 pav.). Jos aptikimo vieta itin neįprasta. Ylos dalis (3,1 cm ilgio) rasta gana stipriai įsmeigta į mirusiojo stuburo slankstelį pilvo srityje iš priekio. Sunku pasakyti, kaip yla atsidūrė tokioje neįprastoje vietoje. Galėtume kelti dvi versijas. Pirmoji – kad gyvam ar jau mirusiam žmogui itin stipriai smogta yla į pilvą, ir ylos kotelis, įsmigęs į stuburą, išsimovė iš rankenėlės ar dalinai nulūžo. Antroji – kad yla dėl kažkokių priežasčių įsmeigta jau vėliau, atkasus palaikus. Abi šios versijos tėra spėjimas.

Kapai 45, 46 ir 47 buvo išsidėstę kompaktiškai, vienas šalia kito (7 pav.). *Kapo 45* duobės kontūras iš aplinkinės žemės išsiskyrė nežymiai. Duobė buvo 2,05 m ilgio, apie 60 cm pločio. Galvūgalyje pastebėti labai menki itin sunykę skobtinio karsto likučiai. Kape palaidotas vyresnis nei 40 m. amžiaus vyras. Mirusysis orientuotas galva į V 270° kryptimi. Griaučiai 1,82 m ilgio. Mirusysis buvo paguldytas ant nugaros. Kaukolė dalinai nuardyta ariant žemę. Rankos sulenktos buku kampu, kairė ranka padėta ant dešinės, plaštakos – dubens srityje. Kojos išties-

tos. Rastos kelios įkapės (8 pav.). Mirusiojo pilvo srityje, virš stuburo slankstelių rasta žalvarinė diržo sagtis. Dubens srityje, kojūgalio link rastos dvi geležinės grandys. Viena geležinė grandis aptikta dešiniojo dubenkaulio vidinėje pusėje, po dešinės rankos dilbio kaulais. Antra visiškai korodavusi, sutrupėjusi geležinė grandis arba sagtis aptikta prie dešiniojo šlaunikaulio proksimalinio galo, vidinėje šlaunikaulio pusėje, ties dubenkaulio apatine dalimi. Dešiniojo šlaunikaulio išorinėje pusėje, ties šlaunikaulio proksimaliniu galu rastas geležinis įtveriamasis peilis, ašmenimis atsuktas į mirusįjį, smaigaliu orientuotas kojūgalio link.

Kapas 46 aptiktas šalia kapo 45. Kapo duobės kontūras iš aplinkinės žemės išsiskyrė labai nežymiai. Duobė buvo 1,8 m ilgio, apie 50 cm pločio. Karsto pėdsakų nepastebėta. Kape 46 mirusioji buvo palaidota lygiagrečiai su kape 45 palaidotu mirusiuoju. Bet mirusieji palaidoti ne vienoje duobėje. Kape palaidotas vyresnis nei 50 m. amžiaus, antropologinių tyrimų metu nenustatytos lyties individas. Sprendžiant pagal įkapes (auskaras), tai turėtų būti moteris, nors viena iš įkapių (grandis) būdingesnė vyrų kapams. Mirusioji orientuota galva į V 275° kryptimi. Griaučiai 1,62 m ilgio. Kojos ties keliais nežymiai palenktos į vidų. Mirusioji buvo paguldyta ant nugaros. Rankos sulenktos buku kampu. Kairės rankos plaštaka padėta ant dešinės rankos žastikaulio, dešinės rankos plaštaka – ant kairiojo dubenkaulio. Kojos ištiestos,

8 pav. Įkapės iš kapo 45. M. Vitkūno nuotr.

Fig. 8. Grave goods from burial 45.

abi pėdos pasuktos į kairę. Rastos kelios įkapės (9 pav.). Dešinėje kaukolės pusėje, smilkinio srityje rastas žalvarinis klaustuko formos auskaras. Ant kairės rankos didžiojo piršto užmautas žalvarinis juostinis žiedas. Ant dešinės rankos bevardžio piršto rastas antras žalvarinis juostinis žiedas. Pilvo srityje, ant stuburo apatinių slankstelių aptikta geležinė grandis. Šalia mirusiosios dešiniojo dubenkaulio rastas geležinis kriauninis peilis, ašmenimis nukreiptas į kapo dugną, smaigaliu orientuotas kojūgalio link.

Kapas 47 aptiktas greta kapo 46, tačiau abiejų kapų erdvinė orientacija buvo skirtinga. Kapo 47 duobės kontūras iš aplinkinės žemės neišsiskyrė. Karsto pėdsakų nepastebėta. Kape palaidotas 5 m. ±16 mėn. amžiaus individas. Mirusysis orientuotas galva į R 70° kryptimi.

9 pav. Įkapės iš kapo 46. M. Vitkūno nuotr.

Fig. 9. Grave goods from burial 46.

10 pav. Įkapė iš kapo 47. M. Vitkūno nuotr.

Fig. 10. The grave good from burial 47.

11 pav. Atsitiktiniai radiniai (keramikos šukės). M. Vitkūno nuotr.

Fig. 11. Chance finds (potsherds).

Tai pirmas atvejis Paūdronių senkapyje, kai aptiktas kapas, kuriame mirusysis orientuotas galva į R. Šiame senkapyje absoliučiai vyrauja laidojimo kryptis galva į V, daugmaž 270° (pasitaiko variacijos nuo 230 iki 320°). Tik 2012 m. tyrimų metu perkasoje 1 rasto kapo 30 erdvinė orientacija buvo išskirtinė (moteris buvo palaidota galva į P – 180°). Griaučiai 98 cm ilgio. Mirusysis buvo paguldytas ant nugaros. Kairė ranka nežymiai palenkta buku kampu, plaštaka buvo padėta ant kairiojo dubenkaulio (plaštakos kaulai neišlikę). Dešinė ranka ištiesta. Kojos ištiestos. Kairės kojos blauzdos ir pėdos kaulai bei dešinės kojos pėdos kaulai neišlikę. Vienintelė kape rasta įkapė – prie mirusiojo dešinės rankos žastikaulio išorinėje pusėje rastas geležinis įtveriamasis peilis (10 pav.), įdėtas ašmenimis į kapo išorę, smaigaliu orientuotas kojūgalio link.

Visi kapai datuojami XIV–XV a.

Permaišytame (perkastame, perartame) grunte rasta nedaug atsitiktinių radinių: labai smulki neaiškaus žalvarinio dirbinio (apgalvio plokštelės?) dalis ir 5 keramikos šukės (11 pav.). Vienas puodo pakraštėlis būdingas XVI a. Dar vienas pakraštėlis datuotinas XVII a. Dviejų puodų sienelių fragmentų datavimas neaiškus. Puodų sienelių fragmentai sietini su naujųjų amžių Paūdronių kaimu (kaip veikiausiai ir puodų sienelių dalys). Lipdytinio (?) puodo dugno šukė gali būti sietina ir su greta senkapio esančiu Paūdronių piliakalniu, preliminariai datuojamu I tūkst. I puse. 18 aptiktų archeologinių radinių perduoti TIM.

Paūdronys Old Cemetery

The excavations, begun in Paūdronys Old Cemetery (Šalčininkai District, South Lithuania) in 2012 and continued in 2013 and 2016, were continued once again in 2017 when one 30.34 m^2 trench (9) was excavated (Figs. 1, 2) and five graves discovered at a depth of 40–53 cm (Fig. 3). A female over the age of 30 had been interred in grave 43 (Fig. 4) with her head to the W (275°) and with only one grave good, a question-mark earring (Fig. 6), which was found on the right side in her neck area. A male (or possibly female) over the age of 30 had been interred in grave 44 (Fig. 5) with his head to the W (270°) and with only one grave good, an awl, found in the pelvic area (Fig. 6). Its discovery location was especially unusual. Part of the awl was found fairly deeply embedded in the front of one of his vertebrae in the pelvic area. Graves 45, 46, and 47 were arranged compactly, one beside the next (Fig. 7). A male over the age of 40 had been interred in grave 45 with his head to the W (270°) and with several grave goods (Fig. 8): a bronze belt buckle above a vertebra in the pelvic area, two iron loops

towards the grave's foot, and an iron knife with a push tang to the outside of the right femur. An individual over the age of 50 had been interred in grave 46 with the head to the W (275°). The individual's sex was not determined during the anthropological analysis but judging from the grave goods (an earring), it should have been a female, although one of the grave goods (a loop) is more characteristic of male burials. Several grave goods (Fig. 9) were found: a question-mark earring in the temple area on the right side of the skull, a bronze band ring on the middle finger of the left hand, a second bronze band ring on the ring finger of the right hand, an iron loop on the bottom vertebra in the pelvic area, and an iron knife with a full tang to the right of the pelvic bone. An individual 5 years of age ±16 months was interred in grave 47 with the head to the E (70°), the first instance in Paūdronys Old Cemetery where a discovered grave contained an individual with the head in that direction. The only grave good found in the grave was an iron knife with a push tang to the outside of the individual's right humerus (Fig. 10). All of the graves date to the 14th–15th centuries. A few chance finds were discovered in the mixed (dug up, ploughed) soil: part of a very small, unclear bronze artefact (a chaplet plate?) and five potsherds (Fig. 11). A total of 18 finds were collected.